

Ігнатова Катерина Василівна

Національний технічний університет України “Київський політехнічний
інститут ім. І. Сікорського”

Науковий керівник – доц. Карачун Ю.Г.

**ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У
КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ З НАНОТЕХНОЛОГІЙ:
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Потреба у кваліфікованому перекладі та актуальність перекладацьких досліджень пояснюються глобалізацією; масштабні події більше не залишаються у межах певної території, а проблеми стають спільними для різних частин світу. Цей процес стає чинником, що викликає необхідність у комунікації, обміні науковими здобутками та якісній співпраці між представниками різних країн, регіонів, що стає можливим, зокрема, завдяки перекладачам.

Метою діяльності перекладачів є переклад, якість якого покликана забезпечувати фахова компетентність перекладача. Питання фахової компетентності вивчали Л.М. Черноватий, Л.О. Максименко, І. С. Алексєєва та інші вітчизняні та зарубіжні науковці.

Л.М. Черноватий розглядає фахову компетентність перекладачів як експертну систему, що підлягає формуванню впродовж спеціального навчання, та до складу якої належать такі компетенції, як білінгвальна, екстралінгвістична, перекладацька, особистісна та стратегічна [2, с. 85]. Оскільки фахова компетентність формується під час постійного та безперервного навчання, професія перекладачів стає невичерпним ресурсом для всебічного розвитку перекладача як професіонала та особистості. Саме завдяки різноманітності сфер, які охоплює переклад, навіть тим перекладачам, які обирають для своєї діяльності певну визначену сферу (наприклад, переклад

текстів економічної, медичної тематики тощо), недостатньо бути обізнаними лише з обраним напрямком діяльності, адже переклад вимагає екстралінгвістичних знань. І.С. Алексєєва наголошує на тому, що перекладачі є своєрідними накопичувачами знань, яким важливо бути ознайомленими з явищами і процесами, а також бути здатними назвати їх як рідною мовою, так і мовою перекладу; бути готовими до роботи з матеріалом, який не відповідає їхньому основному тематичному напрямку перекладу [1, с. 22].

Аби впоратись з незвичною для себе темою, перекладачам важливо мати розвинену екстралінгвістичну компетенцію. Л. М. Черноватий визначає екстралінгвістичну компетенцію як сукупність усіх нелінгвістичних та неперекладознавчих фонових і предметних знань [2, с. 85]. До екстралінгвістичної компетенції відносять як знання про світ загалом, так і про окремі його складові. До них належать: бікультурні знання – знання про культури, з мови якої перекладають, та якою перекладають; енциклопедичні – про світ загалом; спеціалізовані знання – обізнаність з певними галузями знань [3]. У контексті екстралінгвістичних знань науковці згадують тексти технічного спрямування, яким притаманні наявність спеціальної лексики, відмінні синтаксичні конструкції тощо. Проблемою для перекладача, що працює з певною тематикою, може стати поява у тексті оригінала понять з іншої тематичної сфери, що особливо стосується термінів. Подібна міждисциплінарність притаманна сфері нанотехнологій, яка існує на перетині інших наук, зокрема біології, фізики, електроніки тощо. Міждисциплінарністю та специфічністю науки можна пояснити потребу в екстралінгвістичних знаннях для перекладачів як наукових, так і науково-популярних текстів. У роботі "Results of the validation of the PACTE Translation Competence Model: translation project and dynamic translation index" технічний термін класифіковано як екстралінгвістичну проблему [3]. Текстам з нанотехнологій притаманна наявність термінів різних сфер знань, що пояснюється, зокрема, суміжністю

деяких з наук, а також потребою в аналогіях. Так, наприклад, принцип мистецтва складання паперу оригамі покладено в основу розробки та вдосконалення винаходів з оптоелектроніки. Таким чином, для перекладу подібного тексту з нанотехнологій перекладачам необхідно бути обізнаними з такими термінами та їхніми відповідниками у мові перекладу, як, наприклад, *origami* (оригамі), *mountain fold* (гірська складка), *valley fold* (долинна складка), *Miura origami* (схема Міура (-опі)). Іншою сферою знань, яких можуть потребувати перекладачі, є обізнаність з термінами біологічних наук, наприклад зоології. Так, прикладом може бути текст з нанотехнологій, присвячений винайденню нового типу сенсора, створеного за аналогією з очима представників ряду ракоподібних, у зв'язку з чим у тексті про винахід вжито термін на позначення цього ряду, а саме *mantis shrimp* або *stomatopod* (ротоногі, раки-богомоли).

Винятковість нанотехнологій є причиною підвищеного інтересу до них у різних сферах культури, зокрема кінематографі. У тексті про технологію, вигадану для фільму, яку науковці намагаються відтворити у реальності, згадується про конкретний *Comic-Con* (фестиваль *Comic Con*), назва якого усталена і не потребує перекладу. Утім, *comicon* або *comic book convention* (комік-кон, комікон) позначає будь-який захід, що зосереджується на коміксах, та який збирає їхніх фанатів. Іншим прикладом може бути техніка покадрової зйомки *stop motion*, з якою порівнюють фіксування змін у структурі молекули, яка традиційно перекладалась як *лялькова анімація*, але яку все частіше у медіа перекладають способом транскодування: *стоп-моушн*.

Отже, глобалізація та необхідність в обміні знаннями призводять до потреби в обізнаності перекладачів з різними сферами, явищами та процесами, володінні високим рівнем екстралінгвістичних знань. Особливо це стосується перекладу текстів з нанотехнологій, яким притаманна наявність термінів з різних сфер життя, зокрема через крос-галузовість нанотехнологій, наявність

аналогій та необхідність зрозуміло пояснити побудову або функціонування винаходу. У зв'язку з цим можна зробити висновок, що формування та розвиток екстралінгвістичної компетенції мають важливе значення як для якості перекладу, так і для самої перекладацької діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : учебное пособие. Санкт-Петербург : Издательство "СОЮЗ", 2001. 288 с.
2. Черноватий Л. М. Зміст поняття “фахова компетентність перекладача” як складової методики навчання. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2014. № 74. С. 84-86.
3. Beeby A., Fernández M, Fox O. Results of the validation of the PACTE Translation Competence Model: translation project and dynamic translation index. Methods and strategies of process research: integrative approaches in translation studies. Amsterdam : John Benjamins, 2011. P. 317-343.